

רשימה שחורה

אנחנו לא מפחדים מאיראן או מהפלסטינים, אלא ממה שאנחנו מכחישים שעשינו

צילום: דוד אלדן / לע"מ

לא רצינו להיות רעים ולהתעלל. אבל זה קרה, וזה רודף אותנו, וזה מתגלגל להרס שמופנה החוצה

[אלון עידן](#)

[התראות במייל](#)

האגרסיביים ביותר. החלפת הקורבנות. הסרבנות. האלימות. השנאה. כל המאפיינים הישראליים האלה — מה מקורם?

על פניו, הנסיבות המוכרות: איראן, חיזבאללה, חמאס, פיגועים, איסלאם, אנטישמיות. נו, אנחנו חוששים למות, מה לא ברור. חוששים להיכחד, לא להיות. הם הרי רוצים לחסל אותנו. הביטו, אנחנו חיים על לוע הר געש שבכל רגע עלול להתפרץ. והוא הרי כבר התפרץ כמה פעמים. כולל פעם אחת, ב-7 באוקטובר, שממש שרפה אותנו, את העור שלנו, את העצמות.

כן, זה נכון, הכל נכון. יש ממש בחשש. יש ממש בחרדה. המוות נמצא בכל פינה, אפשר להריח אותו, ועוד לא הומצא מטהר האוויר בניחוח יסמין שיוכל להסוות אותו.

ובכל זאת, מתחת לזה. מתחת למייד, למובן מאליו. מתחת לכל הדברים המוכרים. איפה שלא רואים, במקום הכי פרטי־לאומי שלנו, במקום הכי מוסתר, הכי מוצל, הכי סודי — אולי יש סיבה אחרת, בסיסית יותר, כזאת שאסור להגות, כזאת שלא מצליחה לחדור את שכבות ההגנה שלנו בגלל צנזורה מחמירה?

נדמה לי שכן. שכל המאפיינים הישראליים האלו, שהולכים ומתגברים והופכים מסוכנים כל כך בימי מלחמה ואבדון, קשורים לפחד. לעובדה שאנחנו מפחדים. ממש רועדים. אבל ממה בדיוק?

נדמה לי שהפחד האמיתי, הקמאי, זה שאין לדבר עליו, לפחות לא במיינסטרים היהודי-ישראלי, קשור לתחושה המוכחשת שאנחנו לא בסדר. שמהו בבסיס הדברים, בתשתית המקום, מחורר מבחינה מוסרית. שלמרות השואה ולמרות הפרעות ולמרות הפוגרומים ולמרות שהיה צורך אמיתי, דחוף, לבנות מקלט לעם היהודי — הפרויקט המפואר הזה שנקרא מדינת ישראל נעשה גם על חשבון אחרים.

אלא שהפחד לא קשור לעובדה שהמקלט הוקם גם על חשבון אחרים, יושבי המקום שנקראים פלסטינים. כי החיים, המציאות, הדברים עצמם, עובדים ככה. לפעמים אנשים נאלצים להימלט על נפשם, על חייהם, כדי לשרוד, וההימלטות כרוכה בפגיעה באחרים.

הפחד הישראלי העמוק ביותר לא קשור בעובדה שיהודים נמלטו מאירופה, ובהמשך ממדינות ערביות, אל מקום שבו ישבו אנשים אחרים, פלסטינים שם, שלא דאגו באותם ימים לאישורים רשמיים, חתומים, של האו"ם, או חבר הלאומים, או מה שהחבר'ה המעונבים מהיבשת דרשו.

הפגנת ימין בתל אביב, בשנה שעברה צילום: תומר אפלבוים

כלומר, הפחד לא קשור לדבר עצמו, להכרח הקיומי שיצר את מדינת ישראל. כי היהודים בישראל דווקא חיים בהשלמה עמוקה עם עצם הרעיון הציוני שבסופו הקמת מדינה. אבל מה שלא פתור, מה שלא יושב במקום, ולכן מערער, ולכן יוצר דיסוננס, ובהמשך איבוד ביטחון, שבסופו אגרסיביות, כעס, לחץ, קורבנות, סרבנות, אלימות, שנאה — זה דווקא ההכחשה של מה שקרה פה כדי שתקום מדורת ווערנאל

גורמים שראו...

במובן מסוים, החרדה הישראלית לא קשורה לעוולות המוסריות שהיו כרוכות בהקמת המדינה, אלא בהכחשה שלהן.

הפלסטינים קוראים להכחשה הזאת "נכבה". אסון, קטסטרופה. הימנים היהודים הקיצוניים, המטורפים, הפסיכיים, עונים ב"נכבה חרטא". זלזול מוחלט, בוטה, חסר רחמים, בסבל שקרה.

אבל המיינסטרים הישראלי, מה איתו? מדוע הישראלי הרגיל, הפשוט, זה שאינו קנאי־משיחי־גזעני־לאומני — מדוע הוא כל כך מפחד מהמילה הזאת? מה מאיים עליו כל כך? מדוע הוא ממהר כל כך להכחיש את מה שמסתתר מאחוריה? מדוע הוא נחרד מהאפשרות שהרגע הזה יוכר, ידובר, יתועד, יתומלל, יהפוך לממשי?

והרי החומרים גלויים, ברורים, לא מוטלים בספק. היתה החלטת או"ם לחלוקת המקום הזה. הערבים לא קיבלו אותה, יצאו למלחמה והפסידו. אבל במהלך ההתרחשות נהרגו וגורשו, ובעיקר לא הורשו לחזור, פלסטינים רבים. כן כן, למקום שבו חיו, עבדו, התקיימו, אהבו; המקום שבו נולדו להם ילדים, ומתו להם ילדים, והחלימו ילדים; המקום שבו הם שמחו על הקמת בית, וביכו על מגפה שקטלה; המקום שבו חיו, ממש חיו, כמו שאנחנו חיים; המקום שהפך למדינת ישראל.

נדמה לי שכאן, בנקודה הזאת, ברגע המכריע הזה, במקטע הזמן שאסור לציין

בספרי ההיסטוריה שנלמדים במערכת החינוך הישראלית — כלומר הרגע שיש דחף עצום למחוק אותו מהתודעה הקולקטיבית היהודית — טמון הפחד הישראלי, רגש האשם הלא מתומלל, הדבר שמניע את גלגלי הלא מודע, שמיתרגמים בהמשך למאפיינים ברוטאליים, שאינם אלא דרך עוקפת, מעין הכחשה על ידי שליח, להילחם ברגש האשמה שמקנן ולא נותן מנוח.

כל ההיאחזות המחודשת בתנ"ך כמקור היסטורי (אותו מקור היסטורי שמספר על בריאת עולם בשבעה ימים וקריעת ים סוף). כל הכוח העולה וגובר של הציונות הדתית. כל הבן גביריזם הזה. כל ה"זכות אבות", כל ה"דוד המלך", כל החרדים, והדתיים הלאומיים, וההתנחלויות, ו"עם הנצח לא מפחד מדרך ארוכה" — כל אלה מתגברים ומתחזקים ומשתלטים על רקע רגש האשמה הלא מתומלל. על רקע ההכחשה.

ככל שנכחיש יותר את מה שקרה במציאות, כך ניאלץ להפליג למחוזות הבדיון והפנטזיה, מחוזות הפסיכוזה. ככל שהממשות עצמה, כפי שהתרחשה, תעבור תהליך של מחיקה — כך גם אנחנו ניאלץ לעבור תהליך של מחיקה. ותהליך המחיקה הזה יהיה בהכרח אקסטטי, מרוגש, מלא בקתרזיס אמוני שלרגעים יגרום להתעלות נפש. התעלות נפש שסופה כיליון.

צריך להודות במה שקרה. צריך לדבר על זה. צריך לכתוב את זה. צריך ללמד את זה. לא צריך לפחד מזה. זה קרה לא מפני שהיינו "רעים", לא מפני שרצינו להרע ולהתעלל בשם הרוע והכאב. זה קרה כי חשבנו, האמנו, היינו בטוחים, שאין לנו ברירה, שזה או אנחנו או הם. היינו מוכי שואה, פוסט טראומטיים במובן העמוק והמחריד ביותר של המושג. פעלנו כמו מכונות הישרדות אוטומטיות ולא לקחנו שבויים.

אבל זה רודף אותנו. רודף אותנו בלי שאנחנו מודעים לכך שזה רודף אותנו. אנחנו רוחות רפאים של הכחשה. רגש אשמה שמתגלם בצורת אומה. ורגש האשמה הזה מתגלגל לכדי פחד. והפחד מתגלגל לכדי אלימות. והאלימות הזאת מתגלגלת לכדי הרס. וההרס הזה מופנה החוצה, אל מי שמאיים עלינו. אבל מכיוון שמקור האשמה מוכחש, ופרטים אפשר למצוא אצל אדיפוס, מי שישלם את המחיר בסופו של דבר אלה אנחנו.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל © כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ